

Μανουήλ Χρυσολωράς: Επιστολή προς τον Βασιλέα Μανουήλ Β΄

ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Ζώντας ανάμεσα στα ερείπια

<https://epopteia.gr/156/xrisoloras-letter-to-king-manouil/>

Αποσπάσματα. Μετάφρασις Π. Κ. Χρήστου, περ. ΕΠΟΠΤΕΙΑ, Φεβρουάριος 1993

5. Ἐγὼ ὅμως ἐνόμιζα ὅτι αὐτὰ ἐλέγονταν ἀπὸ ἐκείνους μὲ μιὰ δόσι ὑπερβολῆς, ἀλλὰ τώρα βλέπω ὅτι τίποτε δὲν ἔχει λεχθῆ κατὰ ὑπερβολικὸν τρόπο• τέτοια εἶναι τὰ βλεπόμενα. Καὶ ὅμως τίποτε σχεδὸν δὲν ἔμεινε σ' αὐτὴν σῶο οὔτε μπορεῖς νὰ εὔρης κάτι ἐντελῶς ἀνέπαφο ἀπὸ τὴ φθορά• ἄλλα ἔχουν καταρρεύσει μόνον τοὺς ἀπὸ τὴν πολυκαιρία καὶ ἄλλα ἐκβιάζονται ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια. Πράγματι ἔχει συμβῆ σ' αὐτὴν ὅ,τι καὶ στὴν δική μας πόλι [Στὴν Κωνσταντινούπολη], ὅτι ἡ ἴδια εἶναι γιὰ τὸν ἑαυτὸ της εἶδος μεταλλείου καὶ λατομείου, μὲ λίγα λόγια, ἡ ἴδια τρέφεται καὶ ἀναλώνεται συγχρόνως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της. Θὰ ἔλεγα ὅτι εἶναι κουρασμένη καθ' ὅλα• φαίνονται ὅμως ἀκόμα καὶ στὰ ἴδια τὰ ερείπια καὶ τὶς κολῶνες, τέτοια ποὺ ἦσαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. Πράγματι, τί δὲν ἦταν ὡραῖο σ' αὐτὴν; Καὶ βέβαια δὲν ἦσαν ὡραῖα μόνο ὅταν ἦσαν συγκροτημένα καὶ συνδεδεμένα, ἀλλὰ φαίνονται ὡραῖα καὶ τώρα ποὺ εἶναι διεσπασμένα• σὰν χέρι ἢ πόδι ἢ κεφάλι ἐνὸς ὁλόκληρου ὡραίου σώματος καὶ σὰν μεγάλα μέλη ἐνὸς μεγάλου σώματος. Ἄρκετὰ μάλιστα ἀπὸ αὐτὰ διατηροῦνται κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοὺς.

6. Παρατηροῦνται μάλιστα στὴ Ρώμη καὶ πολλὰ μνημεῖα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ κατασκευάσθηκαν στὴν Ἑλλάδα, ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰδῆ ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὰς ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτά(6)• κίονες, λαμπρὰ μάρμαρα, στηλῆες, ἀγάλματα καὶ ἀνδριάντες, καὶ πολυάριθμες ἐπιγραφὰς μὲ γράμματα ὡραῖα τοῦ ἀρχαίου τύπου. Πολλὰ ἐπίσης κατασκευάσθηκαν καὶ ἐδῶ ἀπὸ Ἕλληνες τεχνίτες, ὅπως μπορεῖ νὰ ἰδῆ κανεὶς ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὰς• καὶ φαίνεται, ὅπως ἀκοῦμε ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ κείμενα, ὅτι καὶ οἱ πολῖτες τῆς Ρώμης αἰσθάνονταν ἀπόλαυσι μὲ

τὰ ἑλληνικά, καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς δικoὺς μας ἐζοῦσαν σ' αὐτήν.

10. Τί συμβαίνει πάλι μὲ τοὺς παλαιoὺς ἐκείνους Μελεάγρους καὶ Ἀμφίονες καὶ Τριπολέμους, ἢ ἂν θέλεις, τοὺς Πέλοπες καὶ Ἀμφιαρέους καὶ Ταντάλους καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀναφέρεται στὴν μυθικὴ καὶ ἀρχαία ἐκείνη φάσι τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας; Οἱ δρόμοι εἶναι γεμάτοι ἀπ' αὐτοὺς, τὰ μνήματα καὶ οἱ τάφοι τῶν παλαιῶν γεμάτοι, οἱ τοῖχοι τῶν σπιτιῶν γεμάτοι. Ὅλα εἶναι ἀρίστης καὶ τελείας τέχνης, ἔργα κάποιου Φειδίου ἢ Λυσίππου ἢ Πραξιτέλη ἢ τῶν ὁμοίων τους. Ὡστε ἀναγκαστικά, καθὼς βαδίζει κανεὶς διὰ μέσου τῆς πόλεως, ἐλκύεται μὲ τὰ μάτια του ἄλλοτε πρὸς τοῦτο καὶ ἄλλοτε πρὸς ἐκεῖνο, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς ἐρωτικούς τύπους, ποὺ θαυμάζουν τὰ ζωντανὰ κάλλη καὶ τὰ παρατηροῦν περιεργαστικά(8).

59. Πολλὲς φορές, περνώντας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δρόμους τῶν θριάμβων, διαλογίζομαι τοὺς ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες ποὺ ἐπέρασαν ἀπ' αὐτήν, καθὼς καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, ποὺ ἦσαν πολλὲς φορές ἀπὸ τὴν Ἀρμενία ἢ τὴν Περσία ἢ ἀπὸ κάποια ἄλλα πολὺ ἀπομακρυσμένα μέρη• διαλογίζομαι ἐπίσης τοὺς θριαμβεύοντας γιὰ τὰ κατορθώματά τους στρατηγούς, καθὼς καὶ ποιά καρδιὰ καὶ ἡδονὴ εἶχαν ἐκεῖνοι οἱ στρατηγοί, καὶ ἀντιθέτως σὲ ποιά ψυχικὴ κατάστασι εὐρίσκονταν οἱ αἰχμάλωτοι.

60. Ἐνθυμοῦμαι ἐπίσης τὸ πλῆθος τῆς πόλεως ποὺ τοὺς περιστοίχιζε καὶ τοὺς περιτριγύριζε, τοὺς θεατὰς ἀπὸ τὰ σπίτια ἐπάνω, τὴν ἄρμονία τῶν μουσικῶν ὀργάνων, τὸν θόρυβο, τὶς ἐπευφημίες καὶ τὰ χειροκροτήματα• ἐνθυμοῦμαι ἐπίσης τούτων μὲν τὴν ἱκανοποίησι γιὰ τὴ νίκη, καὶ μάλιστα ὑπερόρια, ἐκείνων δὲ

καὶ τῶν συγγενῶν τους στὴν πατρίδα τὴ λύπη γιὰ τὴν ἧττα καὶ τὴ διαπόμπευσι αὐτοῦ τοῦ εἴδους, καὶ τὴν νομιζόμενη τότε μεταξὺ τους διαφορὰ σ' αὐτὰ τὰ σημεῖα• καὶ πῶς ἐφαίνονταν στοὺς ἑαυτοὺς των καὶ στοὺς ἄλλους οἱ τελευταῖοι μὲν τρισάθλιοι καὶ κακόμοιροι οἱ προηγούμενοι δὲ εὐτυχεῖς καὶ μακάριοι.

61. Τώρα ὅμως ὅλα ἐκεῖνα εἶναι ἐξισωμένα, ὅλα εἶναι σκόνη• δὲν θὰ μπορούσες ν' ἀναγνωρίσης περισσότερο τὴν τύχη τοῦ Πομπηίου ἢ τοῦ Λουκούλλου ἀπὸ ὅσο τοῦ Μιθριδάτου ἢ τοῦ Τιγράνη. Ἀκόμα καὶ τὰ σπίτια καὶ οἱ ἀνδριάντες καὶ τὰ οἰκοδομήματα εἶναι σκόνη καὶ ὑπερέχουν τόσο ὅσο τὸ ἔδαφος ποὺ τὰ ἐδέχθηκε εἶναι ἀνασηκωμένο καὶ ὄχι ἰσόπεδο.

62. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰδῆ πολλοὺς ἀνδριάντες τῶν εὐτυχισμένων καὶ μακαρίων ἐκείνων νικητῶν μαζὶ μὲ τὰ τρόπαια καὶ τὰ στεφάνια τους νὰ εἶναι πεταμένοι καὶ βουτηγμένοι μέσα στὴ λάσπη καὶ στὸν πηλό• ἄλλους νὰ εἶναι ἀκρωτηριασμένοι καὶ διεσπαρμένοι, ἄρκετοὺς νὰ ἔχουν γίνει ἀσβέστης καὶ σκόνη ἢ μὲ ἄλλον τρόπο λίθοι τῶν οἰκοδομῶν, κι' αὐτοὺς πάλι ποὺ εἶχαν καλύτερη τύχη, ἀφοῦ ἔχασαν τὴν πρωταρχικὴ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη εὐτυχία τῶν λίθων, νὰ ἔχουν πάρει τὴ θέσι ἐπιβάθρας γιὰ τὴν ἀνάβασι σὲ ἵππο ἢ κρηπίδας τοίχου ἢ φάτνης ὄνου ἢ βοδιοῦ, οἱ πολλοί, ὅπως εἶπα, σπασμένοι καὶ ἀποκομμένοι. Μερικοὺς μάλιστα τοὺς ἔχουν κυκλώσει καὶ περισφίξει τὰ ἀγκάθια καὶ τὰ παλιούρια ἢ οἱ θάμνοι τόσο πολὺ, ὥστε δὲν τοὺς ἀφήνουν νὰ φαίνωνται.